

Palaute: hs.paakirjoitus@hs.fi **Vieraskynät:** Palstalla julkaistaan asiantuntijakirjoituksia. Noin 4 200 merkin mittaisia tekstejä voi tarjota osoitteeseen hs.artikkeli@hs.fi. Toimitus editoi julkaistavat artikkelit. **Pääkirjoitustoimittajat:** Saska Saarikoski (esihenkilö), Anna-Liina Kauhanen, Jussi Niemeläinen, Paavo Rautio, Jyrki Räikkä (Vieraskynät). Helsingin Sanomien periaatelinja on osoitteessa hs.fi/periaatelinja.

VASTUULLISTA
JOURNALISMIA

Kolumni

Frank Martela

Suomi tarvitsee vision kestävästä hyvinvoinnista

Toivo on kadonnut suomalaisesta politiikasta. Tuntuu, että tarjolla on vain kahdenlaisia tulevaisuudenvisioita: hyvinvointivaltion purkamista ja purkamisen jarruttamista. Positiivinen visio siitä, minkälaista parempaa maailmaa haluamme rakentaa, puuttuu.

Samaan aikaan ilmaston lämpeneminen haastaa nykyisen elämäntapamme ja luonnonvarojen käyttö on kestävämmällä tasolla. Mutta tässäkin suunnassa vaihtoehdot tuntuvat olevan joko nykyisen kulutuksen jatkaminen tai kurjan kuuloinen kieltäytyminen.

Kun poliitikoilta puuttuu kyky puhua hyvästä elämästä, politiikasta tulee teknokraattista puhetta talousluvuista, joka vieraannuttaa ihmiset. Populistinen menneen hyvinvoinnin haikailu vetoaa, jos muut osaavat puhua vain taloutta.

MIKÄ sitten voisi olla tähän päivään sopiva visio Suomelle?

Tässä ehdotus: hyvinvointia kestävällä tavalla eli hyvinvointia planeetan rajoissa. ”Hyvinvointiin keskittyminen edustaa uutta edistytyn paradigmaa, joka asettaa etusijalle ihmisten elämänlaadun

parantamiseen tähtäävän politiikan”, tutkijat Francesco Sarracino ja Kelsey J. O'Connor muotoilevat *Nature Human Behaviour*- julkaisussa.

Lähtökohtana on ymmärrys siitä, että kestävyiden kolme pilaria – ympäristö, talous ja sosiaalinen kestävyys – eivät ole samalla viivalla. Sosiaalinen kestävyys eli ihmisten hyvinvointi on se itseisarvo, jota politiikka tavoittelee. Ympäristön kestävyys asettaa reunaehdot resurssien käytölle. Talous sen sijaan, yhdessä muiden sosiaalisten instituutioiden kanssa, on vain työväline, jolla materiaalisia resursseja ja ihmisten työtä muutetaan hyvinvoinniksi. Talous ei ole itseisarvo, vaan pelkkä väline.

MITÄ hyvinvoinnin edistäminen voisi tarkoittaa käytännössä? Professori Richard Layard ehdottaa ennaltaehkäisevää mielenterveysystävällisen kustannustehokkaan tapana vahvistaa kansalaisten hyvinvointia.

Sarracino ja O'Connor ehdottavat mainonnan huomattavaa rajoittamista. Mainonta synnyttää sekä tyytymättömyyttä nykyelämään että turhaa kuluttamista – eli se on haitallista niin kansalaisten

hyvinvoinnille kuin ilmastollekin. Jos verotuksella ohjattaisiin ihmisiä kuluttamaan vähemmän tavaroita ja enemmän palveluita, tästä hyötyisivät sekä hyvinvointi että paikallistalous.



Talous on pelkkä väline.

LOPULTA ei ole vain yhtä tapaa edistää hyvinvointia. Puolueiden tulisi tarjota oma visionsa hyvästä elämästä. Kun politiikassa kiisteltäisiin erilaisista tavoista edistää hyvinvointia, politiikka olisi kansalaisten näkökulmasta huomattavasti kiinnostavampaa.

Tämä vaatii paradigman muutosta politiikan tekemisen tapaan. Hyvinvointivaltiota rakennettaessa uskoimme vielä politiikan kykyyn tuottaa hyvinvointia. Pikkuhiljaa valtaan nousi ideologia, jossa ajateltiin, että vapaat, toisistaan erilliset omaa etuaan maksimoivat yksilöt ohjautuvat vapailta markkinoilla automaattisesti maksimaaliseen hyvinvointiin. Kaikki yritykset rajoittaa ihmisten kulutusvalin-

toja nähtiin väärinä, koska kulutuksen uskottiin maksimoivan hyvinvoinnin. Nytemmin tiedetään, että kulutusiideologia ei tehnyt kansalaisista onnellisia.

POHJIMMILTAAN ihminen tarvitsee hyvinvointiinsa aika vähän: riittävästi ruokaa ja juomaa, turvallisen asuinympäristön, mielekästä työtä ja tekemistä sekä erityisesti yhteisön, jossa hänestä välitetään ja jossa hänellä on läheisiä ihmissuhteita.

Kestävä hyvinvointi suomalaisen politiikan päämääränä auttaisi tekemään sekä talouspolitiikasta että ilmastopolitiikasta eteenpäin katsovaa eikä pelkkää torjuntaistelua. Tavoitteena on rakentaa yhteiskunta, joka tuottaisi nykyistä enemmän hyvinvointia vähemmällä kulutuksella. Kulutusiideologian sijasta panostaisimme kulutuksen priorisoimiseen, kuten kollegani Johanna Ahola-Launonen asian muotoili.

Talous ei ole politiikan päämäärä. Kansalaisten hyvinvointi on. Jos poliitikot haluavat, että kansalaiset seuraavat heidän visiotaan, heidän on uskallettava ottaa kansalaisten hyvinvointi vakavasti. Toivon, että seuraavissa vaaleissa rohkein ja uskottavin visio hyvinvoinnista voittaa.

Vieraskynä

Korkeakoulujen vision pitäisi korostaa sivistystä kilpailukykyyn perustana

Voitaisiinko korkeakoulutuksella asettaa yhtä kunnianhimoiset sivistykselliset tavoitteet kuin peruskoululle?

Kaarlo Hildén

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ julkaisi vastikään suomalaista peruskoulua koskevan vision. Siinä tähdätään tulevaisuuteen kunnianhimoisesti, tosiasiat tunnistaen ja arvoperustaisesti. Visio on hämmäntävää luettavaa – se ei istu totuttuun Suomen tilaan koskevan keskustelun näköalattomuuteen, jossa mitään syvempää päämäärää ei ole varaa tavoitella.

Peruskoululle esitetyssä visiossa ihminen nähdään ennen kaikkea moraalisena toimijana, joka kykenee arvioimaan, mikä elämässä on arvokasta. Hän kantaa vastuuta myös tulevista sukupolvista ja toimii oikein silloinkin, kun se on vaikeaa.

POLIITISSESSA retoriikassa tapahtuu jotain outoa, kun ihminen aikuistuu. Kunnianhimon taso laskee ja ihmiskuva välineellistyy: ajatus merkityksellistä elämää tavoittelevasta moraalisesta toimijasta kapeenee ihanteeksi osajasta, jonka arvo mitataan tuottavuudella. Korkeakoulutuksessa ylin päämäärä on nyt kilpailukyky ja

osaaminen on sille alistainen väline.

Liäksi talouden realiteeteista kumpuava korkeakoulupolitiikka saattaa epäonnistua juuri siinä, mihin se tähtää: talouskasvun synnyttämisessä. Jos osaaminen nähdään liian kapeasti ja teknologialähtöisesti, Suomen krooninen alisuoriutuminen aineettomassa arvoluonnissa ei korjaudu.

Myömmee raaka-ainetta ja tavaraa, kun pitäisi tarjota palvelua, merkitystä ja ratkaisuja. Suuri osa viennistämme perustuu edelleen alhaisen jalostusasteen prosessiteollisuuteen, vaikka yhä suurempi osa taloudellisesta arvosta syntyy kyvystä yhdistää teknologinen osaaminen syvälliseen ymmärrykseen ihmisestä, kulttuurista ja merkityksellisyydestä.



Eri asteilla annettava koulutus on nähtävä jatkumona.

SUOMEN syvimmat haasteet ovat pohjimmiltaan inhimillisiä. Väestön ikääntyminen, lasten ja nuorten hyvinvoinnin heikkeneminen, oppimistulosten lasku, yhteiskunnalli-

sen eriytyminen tai luottamuspuoli ei ratkea tutkimääriä nostamalla tai kohdentamalla aloituspaikkoja kasvualoille. Tarvitaan inhimillistä pääomaa: luottamusta, osallisuutta, kykyä ymmärtää toista ja toimia yhdessä.

Jos korkeakoulutuksen tavoite määritellään liian kapeasti kilpailukykyyn näkökulmasta, nämä haasteet ja sivistykselliset päämäärät sivuutetaan, vaikka kaikki muu rakentuu niiden varaan. Sivistys – kyky ajatella kriittisesti, toimia eettisesti ja ymmärtää ihmistä ja maailmaa – on sekä itseisarvo että taloudellisen menestyksen edellytys.

Monimutkaistuvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa pitäisi vahvistaa taitoja, jotka eivät vanhene: kriittistä ajattelua, luovuutta, empatiakykyä ja eettistä harkintaa. Teknologisessa murroksessa, jossa tekoäly voi tehdä yhä suuremman osan rutiinitehtävistä, tällaisia taiteen ja humanistis-yhteiskunnallisten alojen tuottamia taitoja ei voida ulkoistaa.

NÄMÄ asiat tunnustetaan nyt luonnosvaiheessa olevassa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisee myöhemmin keväällä. Visio korostaa sivistystä, luovuutta, taidetta ja uutta luovaa tutkimusta yhteiskunnan talouden, turvallisuuden, vakauden ja uudistumisen perustana. Sama näkemys toistuu valtioneuvoston viime kesänä julkaisemassa

luovan talouden kasvustrategiassa sekä tuoreessa kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelmassa. Kun visiot yhdistetään, voitavan tarinan ainekset alkavat olla kasassa.

Näissä visioissa piilevään Suomen suunnanmuutoksen mahdollisuuteen on syytä tarttua lujasti. Kovien tulospaineiden alla suomalaiset korkeakoulut ovat tehostaneet koulutustaan jo vaarallisen pitkään. Prosessiteollisuuden logiikkaa on sovellettu väärään kohteeseen. Tehostaminen ja optimointi kun ovat kovin huonoja keinoja edistää ihmisenä kasvamista.

Pelkän tutkintotuotannon tehostamisen sijaan Suomi tarvitsee pitkäjänteistä panostamista korkeakoulutuksen laatuun ja sisältöön. Eri asteilla annettava koulutus on nähtävä jatkumona, jota tulee ohjata kunnianhimoisesti samojen arvojen pohjalta.

PERUSKOULUTUKSEN visio asettaa riman korkealle pyrkien kasvattamaan sivistyneitä ihmisiä, jotka osaavat käyttää tietoa, teknologiaa ja valtaa viisaasti yhteisen hyvän eteen ja kykenevät elämään merkityksellistä elämää myös epävarmassa ja muuttuvassa maailmassa. Rohkenisimmeko asettaa myös korkeakoulutukselle yhtä kunnianhimoiset tavoitteet?

► Kaarlo Hildén on Taideyliopiston rehtori.